

## Mediakulttuuri taistelulenttänä

**Douglas Kellner:**  
**MEDIAKULTTUURI.**

Suom. Riitta Oittinen  
ja työryhmä.

Tampere: Vastapaino 1998. 443s.

Amerikkalainen mediatutkija ja filosofi Douglas Kellner on asteittain rakentanut omaa kulttuurintutkimuksen malliaan, jossa yhdistetään metodologista pluralismia kriittiseen politiikkaan. Nyt suomeksi ilmestyneessä teoksessa Kellner käsittelee vivahteikkaasti ja haastavasti mediakulttuuria, paljastaen kiiltävän pinnan alla piileviä ideologisia latauksia. Samalla Kellnerin kirja tuo esiin jännitteitä itse kulttuurintutkimuksen kentässä.

Kellnerin kulttuurintutkimuksen avainsanoja ovat moniperspektiivisyys, monikulttuurisuus ja kriittisyys. Hän haluaa kuitenkin välttää tietyille kulttuurintutkijoille ominaisen abstraktin teoretisoinnin ja kehittää malliaan konkreettisten tutkimusten yhteydessä. Tässä mielessä Kellner tekee kulttuurintutkimusta, eikä esitä tarkasti rajattua kulttuurintutkimuksen teoriaa. Siksi useimmat teoksen luvuista toimivat myös itsenäisinä esseinä. Kellner ei myöskään kehittänyt kovin monimutkaista terminologiaa, vaan lähestyy aiheitaan useimmiten yleistajuisesti. Sujuvan suomennoksen ansiosta kirjaa voidaankin suositella hyvänä johdatuksena amerikkalaiseen kulttuurintutkimukseen kriittiseen haaraan. Toisaalta teoksessa esiintyy jonkin verran ärsyttävääkin toistoa, sillä Kellner tuo esiin samat perusajatuksensa useissa eri yhteyksissä.

Vaikka Kellner painottaakin konkreettista ja paikallistettua tutkimustyötä, on *Mediakulttuurissa* havaittavissa myös tiettyjä pyrkimyksiä yleispätevyyteen. Kellner analysoi hyvin amerikkalaisia ilmiöitä, kuten rapmusiikkia ja Vietnamin elokuvia, mutta antaa ymmärtää, että mediakulttuurin kansainvälistyessä tutkimustulokset voivat olla merkityksellisiä yli perinteisten kulttuurirajojen. Tässä hän lienee oikeassa, sillä eivät hä-

nen esimerkiksi kovin vierailta tunnu. Ovathan Madonna ja Miami Vice useimmille suomalaisillekin tuttuja. Eikä Kellner pelkää kuvata irrallisia ilmiöitä. Hänen kritiikillään on paljonkin sanottavaa kulttuuripolitiikasta ja itse tutkimuksen teosta.

### Moniulotteinen mediakulttuuri

Kellner pyrkii antamaan kokonaisvaltaisen kuvan mediakulttuurista. Tutkijan pitäisi ottaa huomioon niin tuotanto ja levitys kuin sisältö ja vastaanottokin. Kellner suhtautuu kriittisesti tutkimukseen, jossa keskitytään yksipuolisesti johonkin mediakulttuurin osa-alueeseen. Esimerkkeinä tällaisista rajoittuneista näkökulmista mainittakoon formalistinen strukturalismi, jossa teksti on pääosissa, tai äärimmäinen etnografinen tutkimus, jossa aktiivinen tulkitsija on merkityksen ainoa lähde. Kulttuurikriittikona Kellner tekee myös pesäeroa sellaisiin mediatutkijoihin, jotka ovat innostuneet ylistämään populaarikulttuurin demokraatisoivaa ja vapauttavaa voimaa, hyläten vanhanaikaisena pidetyn ideologiakritiikin. Vaikka ei olekaan mielekästä tuomita media maailmaa perinteisen korkeakulttuurin kriteerien mukaan, voi sen ilmiöitä silti arvioida ja arvostella. Mediakulttuureissakin on eroja.

Kellner käsittelee mediakulttuuria yhteiskunnallisena ilmiönä, johon kuuluu niin luovuus ja vastarinta kuin kaupallisuus ja vallankäyttökin. Periaatteessa mediakulttuuria on kaikki, mikä välittyy viestintävälineiden kautta, sekä tähän prosessiin liittyvä teknologia ja talouselämä. Nykyaajan yhteiskunnassa mediakulttuuri on valloittanut keskeisen aseman, sillä se hallitsee ajankäyttöä ja luo sosiaalisen todellisuuden rakenteita representaatioiden kautta. Mediakulttuuri ei kuitenkaan ole mikään autonominen voima. Se toimii kontekstissa, johon kuuluu muu kulttuuri, yhteiskunnalliset rakenteet ja materiaallinen todellisuus.

Käytännössä Kellner analysoi ennen kaikkea visuaalista kulttuuria. Tutkimuksissa käsitellään kult-

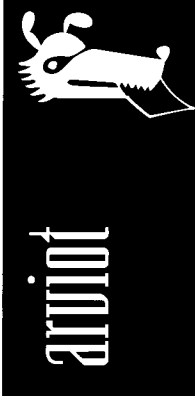
tuurisia tuotteita ja objekteja, kuten elokuvia tai median luomia hahmoja, sekä näiden ilmiöiden yhteiskunnallista taustaa. Kellnerin tutkimusten konteksti on 'reaganilainen' aikakausi ramboineen ja Persianlahden sotineen. Tässä mielessä Kellnerin projekti on aikalaishiippiä: jotain historiallista tilannetta pyritään ymmärtämään ajan tyypillisten ilmiöiden avulla, samalla kun painotetaan media-ilmiöiden yhteiskunnallista kontekstia.

### Eklektisen otteen ongelmia

Kellner ei tarjoa tarkoin määriteltyä teoreettista viitekehystä, jonka avulla voisimme tutkia mediakulttuurin ilmiöitä. Hän puhuu toki 'mediakulttuurintutkimuksen mallista', mutta kyseessä on oikeastaan eräänlainen metodologinen ohjelma, jossa painotetaan monipuolisuutta, joustavuutta ja itsekriittisyyttä. Kellner ei myöskään esittele uusia teoreettisia oivalluksia. Sen sijaan hän käyttää hyväkseen olemassaolevia teorioita, jos hän löytää niistä toimivia tarkastelutapoja.

Kellnerin moniperspektiivinen kulttuurintutkimus on itsetietoisesti eklektinen, niin teorian kuin metodologiankin suhteen. Tärkeintä ei siis ole teoria tai metodi itsessään, vaan omaksutun näkökulman kyky selittää tulkittavaa ilmiötä. Kellnerin mukaan teoriat ovat tutkimuksen työkaluja, joilla ei ole varsinaista arvoa itsessään. Tämä näkemys on pragmaattinen, koska se painottaa käyttökelpoisuutta hyväksyttävyyden kriteerinä, sekä kontekstuaalinen, koska teorian valinta riippuu yhteiskunnallisesta tilanteesta ja tutkimuksen pyrkimyksistä. Eri lähestymistapoja voi ja pitääkin sekoittaa, jos se tukee tutkimuksen tavoitteita.

Puoltaessaan teoreettista ja metodologista pluralismia Kellner hylkää kulttuurintutkimuksen tekstuaaliset ja etnografiset ortodoksit. Kriittisen tutkijan pitää säilyttää tietty avoimuus suhteessa analysoitavaan ilmiöön, välttää etukäteen rajoittavia näkökulmia. Kellner seikkaileekin mielellään modernismin ja postmoder-



nismin välimaastossa, poimien ideoita molemmista leireistä. Tuloksena on kirjava teoreettinen arsenaali, jota Kellner käyttää kekseliäästi tutkiessaan niinkin erilaisia ilmiöitä kuin cyberpunk-kirjailisuutta ja propagandaa.

Kellner myöntää kuitenkin, että tutkimuksen pluraalisille löytyy rajoituksia. Näkökulmissa on eroja, eivätkä kaikki strategiat ole yhdisteltävissä. Valintoja on siis tehtävä. Kellnerin tärkeimpiin esikuviin ja innoittajiin kuuluvat Frankfurtin koulukunta, brittiläinen kulttuurintutkimus, feminismit, ja postmodernismi. Näitä näkökulmia yhdistää tietty kriittinen perusvire. Ei riitä, että kuvataan jotain ilmiötä – teoreettinen ja analyttinen työ on kytkettävä sosiaaliseen toimintaan. Kellner haluaa tukea tiettyjä liberaaleja ja radikaaleja pyrkimyksiä, sekä vastustaa yhteiskunnan konservatiivisia voimia. Vaikka kirjan puolustamat arvot – vastarinta, demokratia, tasa-arvo, vapaus – ovatkin Kellnerin mukaan konventionaalisia eivätkä absoluuttisia periaatteita, ne toimivat silti hänen tutkimustensa suunnannäyttäjinä. Sosiaalinen tavoite, eli taantumuksellisen hegemonian ja vallankäytön vastustaminen, oikeuttaa viime kädessä näkökulmien valinnan.

Kellnerin varovaisuudesta huolimatta eklektismi on ongelma moniperspektiivisessä tutkimuksessa. Kellner on kiitettävän avoin tavoitteittensa suhteen, muttei ole yhtä selkeä kuvatesaamallaan tutkimustensa lähtökohtia. Hän hahmottelee toki yleisti teoreettista viitekehystä, mutta jättää monet yksityiskohdat hämäräksi. Esimerkiksi purkaessaan Miami Vice -sarjan identiteettirakenteita Kellner ilmoittaa käyttävänsä hyväkseen muun muassa marxilaista ja feminististä ideologikritiikkiä, muttei tarkenna minkälaisesta marxismista ja feminismistä on kyse. Lukijalle jää epäselväksi täsmälleen mitä teorioita ja metodeja käytetään, mikä voi vaikeuttaa tulosten arviointia.

Toinen ongelma liittyy käytettyjen näkökulmien välisiin suhteisiin. Kellner ei juurikaan käsittele omaksuttujen näkökulmien yhteensopivuutta. Hän yhdistää huoletta postmodernismia kriittiseen teoriaan ja poststrukturalismia strukturalismiin, kunhan yhdistelmät vain toimivat tutkimuksen tavoitteiden kannalta. Ei kuitenkaan ole varmaa, että eri näkökulmat ovat yhteensopivia vain siksi, että ne näyttävät toimivan hyvin yhdessä. On selvää, että teorioiden perusolettamukset voivat olla ristiriidassa keskenään, vaikka ne jossain tapauksessa saattavatkin johtaa samaan tulokseen. Huolestuttavampaa Kellnerin projektin kannalta on kuitenkin mahdollinen käsitteellinen sekaannus. Eri teorit käyttävät samoja termejä eri tavoin. Sellaiset

sähtyy harvoin pohtimaan käyttämiensä termien eri ulottuvuuksia ja monet käsitteelliset suhteet jäävätkin kiusallisen hämäräksi.

## Teksti ja ideologia

Kellnerin teoksen keskeisin käsitteellinen "teksti", sillä hän lukee mediakulttuurin ilmiöitä teksteinä. Vaikka kyseinen tekstuaalinen lähestymistapa on lähestyäkseen itsestäänselvyys kulttuurintutkimuksen valtavirrassa, on hieman yllättävää, että Kellner antaa menetelmälle niin keskeisen roolin omassa mallissaan. Valinnalla on nimittäin huomattavia seurauksia.

Kellnerin mukaan mediakulttuurin teksteistä löytyy monenlaisia diskursseja ja ideologisia virtauksia. Nämä on asetettava oikeisiin yhteyksiinsä, eli ne

on nähtävä suhteessa ajan politiikkaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ramboa ei voi ymmärtää ilman reaganilaista kontekstia. Toisaalta tekstissä esiintyy rakenteita, jotka johdattelvat luentaa. Tekstit luovat identiteettejä ja subjektiasemia. Rambo on maskuliininen sankari, johon katsoja voi samaistua. Tutkittaessa mediakulttuuria on siis tarkasteltava niin tekstin ulkoisia kuin sisäisiäkin suhteita. Kellnerin mukaan mediakulttuurin diskursseista ja hahmoista löytyy koodattuja ideologisia merkityksiä, joita voidaan dekonstruoida tekstuaalisen analyysin avulla. Näin puretaan esimerkiksi toi-

mintaelokuvien patriarkaalisia ja konservatiivisia arvoraakenteita.

Kellner ei juurikaan perustelee vahvasti teksti-painotteista näkökulmaansa. Paikoitellen hänen tekstuaalinen lähestymistapansa on niin hallitseva, että tutkimus vaikuttaa eräänlaiselta puhdasopiselta ideologikriittiseltä tekstiallysilta. Tästä herää kysymys, missä määrin Kellner loppujen lopuksi huomioi mediakulttuurin ja sen tutkimuksen eri aspektoja. Kellner keskittyy tekstiin, sekä sen



käsitteet kuin 'diskurssi' ja 'identiteetti' esiintyvät lähes jokaisessa luvussa, mutta aina ei ole selvää missä mielessä Kellner käsitteitä käyttää – omaksuttujen modernien ja postmodernien näkemysten välillä on toki huomattavia eroja, esimerkiksi suhtautumisesa identiteetin rakenteeseen. Voiko lukija olettaa, että käsitteiden merkitykset muuttuvat näkökulmien vaihdon myötä? Vai käyttääkö Kellner sittenkin eräänlaista perusterminologiaa? Kellner py-

ideologiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, mutta vastaanoton käsittely on lähes olematonta. Lukiessaan mediatekstejä Kellner toki rekisteröi erityyppisiä identiteetti- ja subjektipositioita, huomauttaen että vastaanottajalla on rajallinen vapaus konstruoida oma näkemysensä kulttuurin puitteissa, mutta mitään varsinaista etnografista osuutta, jossa selvitetäisiin miten todelliset vastaanottajat suhtautuvat mediakulttuurin tuotteisiin, ei teoksesta löydy. Tämä on valinta, jota voidaan perustella tekstuaalisen lähestymistavan tehokkuudella, mutta se on kuitenkin rajoitus moniperspektiivisessä kulttuurintutkimuksessa. Ehkä Kellner kuitenkin lupaa hieman liikaa, kun hän ilmoittaa tarkastelevansa mediakulttuurin kaikkia aspekteja.

### Sotaisia pedagogiikka

Kellner ei esittele kulttuurintutkimuksen malliaan vain osoittaakseen, että mediatekstit ovat yhteiskunnallisia ja ideologisia ilmiöitä. Hän haluaa myös valistaa lukijaansa mediakulttuurin luonteesta. Kellnerin mukaan viestimet ovat pedagogeja, joiden kautta omaksutaan arvoja ja rakennetaan identiteettejä. Mediakulttuurin hegemoniassa on voimaa, jota on vaikea vastustaa. Siksi onkin äärimmäisen tärkeää oppia kriittinen medialukutaito. Rambon voi oppia näkemään aikansa ja kulttuurinsa tuotteena sankarihahmon sijasta.

Antonio Gramscia mukaillen Kellner määrittelee mediakulttuurin taistelulentäksi. Kulttuuri on aina poliittista ja ideologista, suhteissa yhteiskunnan valtarakenteisiin. Mediakulttuuri ei ole staatista, vaan sen merkityksistä käydään jatkuvaa kamppailua. Tämä ei tietenkään ole mikään uusi idea - vastaavia väitteitä on esitetty monissa 'semioottisen sodan käynnin' teoissa. Kellner yhdistää kuitenkin kulttuurisodan harvinaisen yksiselitteisesti yhteiskunnalliseen voimanmittelöön, jossa vastakkain ovat konservatiivit ja radikaalit liberaalit. Tässä Kellnerin amerikkalainen tausta ja poliit-

tiset intressit tulevat selkeästi esiin. Kuvattessaan kulttuurisia taiteluja Kellner on avoimesti puolueellinen, antaen tukensa edistyksellisille voimille (vasemmistolaistilille liberaaleille) näiden kamppailussa hegemoniaa (reaganilaisia konservatiiveja) vastaan.

Poliittika on keskeistä Kellnerin kulttuurintutkimuksen mallissa. Ilman politiikkaa koko projekti olisi – omien kriteeriensä mukaan – tyhjänpäiväistä sanahelinää, sillä tutkimusten tavoitteet ovat kiinteästi sidottu yhteiskunnallisiin pyrkimyksiin. Teoriat ja metodit ovat tarpeellisia vain, jos niitä voidaan käyttää vastahegemonisina aseina kulttuurisodassa. Tämä poliittisuus on sekä voimavara että mahdollinen heikkous. Liberaalit arvot, kuten tasa-arvo ja monikulttuurisuus, muodostavat Kellnerin analyysien normatiivisen perustan. Ilman tätä eettistä pohjaa hänen kritiikkinsä olisi pelkkää sokeaa nihilismia. Silti Kellnerin politiikka on hänen mailinsa haavoittuvien kohta. Mitä Kellner voi sanoa henkilölle, joka yksinkertaisesti ei jaa hänen radikaalia näkemystään? Eikö konservatiivi voi hylätä kriittisen kulttuurintutkimuksen tulokset liberaalina propagandana? Voi, sillä epäpoliittisia onnistuneen tutkimuksen kriteerejä Kellner ei tarjoa.

Kellnerin maailmassa on mahdollonta esittää poliittisesti neutraaleja väitteitä, sillä jokainen mielipide on poliittisesti latautunut. Tämä poliittisuus ilmenee kahden vastakkaisen voiman taisteluna, eikä kolmatta vaihtoehtoa ole näkyvissä. Mediakulttuuri on jakautunut kahtia edistykseen ja taantumukseen virtauksiin. Voidaan kuitenkin kysyä, kattaako tämä dualistinen kuva koko mediakulttuurin. Voi olla, että jokainen näkökulma on poliittisesti latautunut, mutta tästä ei välttämättä seuraa, että yhteiskunnallisen toiminnan pitäisi olla veristä taistelua loppuun asti. Historia tuntee myös kompromissit ja yhteisymmärryksen mahdollisuuden. Ehkä mediakulttuurista sittenkin löytyisi tilaa myös kommunikatiolle ja rauhanomaisille tavoitteille.

MATS BERGMAN

## Pedagogiikan ja teknologian vuoropuhelu

Erno Lehtinen (toim.):  
VERKKOPEDAGOGIIKKA.

Helsinki: Edita, 1997. 163 s.

Jatkuvasti kehittyvä tietotekniikka herättää hämmennyneitä kysymyksiä kasvatuksen ja kouluopetuksen alueella. Perinteinen opettajaohjoinen didaktiikka ei välttämättä ole paras keino opettaa ja kasvattaa oppilaita tietoverkkojen ja www-maailmojen syleilyssä, jossa tieto on nopeasti muuttuvaa ja fragmentaarista. Usein myös käytännön opetustyössä opettajan perinteinen auktoriteettiasema voi horjua oppilaiden massiivisen pc-tietämyksen edessä.

Erno Lehtinen on toimittanut kahdeksan eri kirjoittajan malliikkaan teoksen, joka käsittelee verkostoitumisen ja pedagogiikan välisiä relaatioita. Kirjoittajat ovat opetusteknologian ja tietoverkkojen opetuskäytön asiantuntijoita, jotka pohtivat verrattain laajasti verkostoitumisen haasteita. Kirja liikkuu kunnianhimoisesti teoreettisen pohdinnan ja käytännön opetustyön välisessä maastossa, pyrkien hahmottamaan uuden median haasteita ja ongelmia. Lehtinen toteaaakin johdantoluvussa, että Verkkopedagogiikan keskeisenä tavoitteena on luoda katsaus informaatioteknologian ja erityisesti tietoverkkojen käyttöön oppimisen ja opetuksen apuna.

Kautta linjan teoksen kirjoittajat vannovat konstruktivisen oppimiskäsitteen nimeen, jossa oppiminen käsitellään aktiivisena prosessina. Tämä tietoteoreettinen lähestymistapa tähdentää, että informaatiota ei voida mekaanisesti siirtää opettajalta oppilaalle, vaan oppilas itse aktiivisesti konstruoi uutta informaatiota aikaisempiin oppimiskokemuksiin nojautuen. Samoin tietotekniikan ja internetin käyttö koulutyössä nähdään uudenlaisen sosiaalisuuden mahdollistajana, jossa oppilaat voivat viestiä keskenään, opettajan kanssa tai laajentaa tätä interaktiota myös laajempiin maantieteellisiin etäisyksiin.